

Naema Tahir
'Ik geloof in de
kracht van mensen'

Na een opiniestuk in NRC Handelsblad werd mensenrechtenjuriste Naema Tahir ontdekt als 'kritische moslima'. Ze heeft duidelijke ideeën over het integratievraagstuk, maar voelt zich geen woordvoerster van een gemeenschap. 'Uiteindelijk moet je in het leven voor jezelf kiezen.'

INTERVIEW: EVELINE STOEL;
FOTOGRAFIE: ANJA VAN WIJGERDEN;
STYLING: NICOLE DE WERK;
VISAGIE: CHIAO-LI (HOUSE OF ORANGE)

"Ik publiceerde een essay in NRC Handelsblad, omdat ik mezelf niet herkende in het integratiedebat. Aan de ene kant zeiden mensen: 'Moslims hebben geen zelfkritiek'. Aan de andere kant was het: 'Je kunt alleen kritisch zijn als je niet-religieus bent'. Terwijl ik kritisch was met een moslimachtergrond. Daarna volgden meer essays. Over de hoofddoek, gelijkheid van vrouwen, seksualiteit... Van het een kwam het ander. Voor ik het wist, zat ik met Ayaan Hirsi Ali in Rondom Tien en werd ik benaderd door een uitgever die zei: 'Ik wil weten waarom jij deze ideeën hebt'. Toen heb ik mijn verhaal opgeschreven."

Het verhaal van Naema Tahir (35) staat in haar eerste boek, 'Een moslima ontsluit'. Ze wordt geboren in Engeland, uit Pakistaanse ouders. Elke middag volgt ze koranles, maar ze gaat naar een christelijke school omdat die dichter bij huis is.

Voor de zes kinderen in het gezin is het een gelukkig tijd, maar vader Tahir wordt als postbeambte regelmatig lastiggevallen vanwege zijn huidskleur. In 1980 wordt het industriestadje Slough daarom verruild voor Etten-Leur. Naema is dan tien jaar en voelt zich er welkom. In winkels krijgt ze groente en fruit, en een anonieme geveer zet herhaaldelijk een doos vol spelletjes en speelgoed op de stoep. Maar in Nederland wordt ze ook geconfronteerd met haar anderszijn. Van haar ouders mag ze niet zwemmen of douchen na de gymles, waardoor ze wordt gepest. Als het gezin na vier jaar vertrekt

naar het Pakistaanse Faisalabad, krijgt Naema opnieuw een cultuurschok. Hier moet ze gesluierd over straat gaan, mag ze niet buitenspelen en kan ze aanvankelijk niet naar school omdat ze de taal niet beheerst. Twee jaar later wordt haar vader ziek en is de politieke situatie in Pakistan zo verslechterd dat het gezin terugkeert naar Nederland. Naema is dan vijftien.

"Ik had een wankel identiteit", zegt ze over die periode. "Was ik Engels, Nederlands, Pakistaans? Het enige wat ik zeker wist, was dat ik moslim was. Daarom werd het geloof mijn houvast en dat zie je vaker bij migranten. Het gevolg is dat de integratieproblematiek enorm verwarrend wordt. We concentreren ons op de islam, terwijl de discussie zou moeten gaan over de gevolgen van migratie."

Losbreken

Met haar boek, waarin ook essays zijn opgenomen, hoopt ze een bijdrage te leveren aan het debat. "Dat wordt nu gevoerd in onliners en pakkende slogans", verklaart ze. "Mensen willen makkelijke antwoorden, maar die zijn er niet. Ik wilde een genuanceerder geluid laten horen."

Tegenwoordig pendelt ze op en neer tussen Den Haag, de woonplaats van haar Nederlandse man, en Straatsburg, waar ze werkt als juriste bij een mensenrechtenorganisatie. "Wij behandelen zaken van groepen mensen die regelmatig verhuizen,

Boekenwurm

Lang was de koran het enige boek dat ik las. Nu heb ik het gevoel dat ik daardoor veel tijd heb verspild - boeken zijn het mooiste wat er is. Ze maken me toleranter en leren me dingen over mezelf. Ik hou vooral van schrijvers die zich kwetsbaar durven op te stellen.

East meets west

Mijn man gaf me deze ring voor mijn verjaardag. Gekocht in Nederland, maar hij heeft een oriëntaalse uitstraling. Ik noem hem mijn liefdesring en koester hem meer dan enig ander sierraad.

Vive la différence

In Frankrijk is het kopen van een korset even gewoon als het kopen van een bh. Terwijl je hier kritiek krijgt als je in de Tweede Kamer hoge hakken draagt, gaat men daar veel makkelijker om met vrouwelijkheid en de verschillen tussen mannen en vrouwen. Dat vind ik interessant.

Boekenwurm

East meets west

Vive la différence

Symboliek

Goed voornemen

Familiekiekje

Symboliek

In de Griekse literatuur is de granaatappel symbool voor vruchtbaarheid. Zelf heb ik de vrucht in mijn roman gebruikt als symbool voor de borst. Ik houd van verscholen, poëtische betekenissen.

Goed voornemen

Ik geloof sterk in 'a healthy mind in a healthy body'. In een impuls kocht ik een sapcentrifuge, maar hij is nooit gebruikt.

Familiekiekje

Op deze foto staan de drie oudsten in ons gezin, waarvan ik de middelste ben. Naarmate ik ouder word, ga ik meer terug naar het kind in mij. Een dromerig en nieuwsgierig meisje dat compleet kon opgaan in haar eigen verhalen.

Joie de vivre

Ik woon nu twee jaar in Frankrijk en wat het meest opvalt, is hoe goed Fransen kunnen genieten. De eerste keer dat ik bij mensen thuis werd uitgenodigd, trokken ze een fles wijn van € 1000 open, die uitgebreid werd geproefd en besproken.

Woordenschat

Mijn moedertaal is Punjabi, mijn vader sprak Engels met ons, voor mijn werk gebruik ik Engels en Frans, en ik heb twintig jaar in Nederland gewoond. Niet één taal past me perfect, maar ik ben vastbesloten om mijn Nederlandse vocabulaire uit te breiden. De Dikke Van Dale is voor mij één grote ontdekkingsreis.

Naema Tahir

‘Je kunt mensen niet dwingen om het goede te doen, maar je kunt ze wel inspireren’

zoals Roma”, vertelt ze. “Wat ik heb gemerkt, is dat het bij migratievraagstukken misschien wel nuttiger is om te kijken naar dingen als opleiding, klasse en verschillen tussen man en vrouw, dan naar religie. Pas als je dat sausje eraf haalt, kom je bij de kern. Dat gebeurt niet in het Nederlandse debat. Hier hebben we het constant over de islam, maar dé islam bestaat niet. Als een miljard mensen een moslimachtergrond heeft, heb je ook een miljard vormen van islam. Natuurlijk moeten we praten over geloofsuitingen die niet passen in een seculiere maatschappij. Zo vind ik dat de rechtszaal een neutrale plek moet zijn, waar de griffier geen hoofddoek mag dragen. Maar emancipatie is belangrijker en dát forceer je niet door hoofddoekjes te verbieden. De focus zou moeten liggen op wat er gebeurt ónder die hoofddoekjes. Wat zijn je kwaliteiten? Wat heb je te bieden? Die vraag beantwoorden moslims nu niet, omdat ze niet beoordeeld willen worden op hun prestaties, maar op hun geloof.”

Ook Naema's leven stond ooit volledig in het teken van religie. Als puber was ze de vroomste thuis en wilde ze sterven als martelares in het Pakistaanse leger. “Tijdens het schrijven van mijn boek ontdekte ik dat dat het resultaat was van het vele migreren. Ik was het enige bruine kind in de klas en twijfelde continu. Is mijn naam niet vreemd? Mag ik hier wel zijn? Dan werkt religie heel bevrijdend. De regels zijn duidelijk en dat is een lekker gevoel. Ik had een kader nodig, identificeerde me met Pakistan en werd heel nationalistisch. Altijd had ik het

gevoel: waar hoor ik bij? Als gedreven moslima hoefde ik daar niet meer over na te denken.” Toch kwam na verloop van tijd de drang om los te breken. “Ik discussieerde steeds vaker met mijn vader en was kritischer dan de rest van de familie. Ik wilde graag maatschappelijk betrokken zijn en rechten studeren. Het leek me heerlijk om het huis uit te gaan en mezelf te leren kennen. Het mocht, juist omdat ik zo vroom was, en uiteindelijk kwam ik terecht in een Leids studentenhuis. Dat was het begin van grote veranderingen.”

Gearrangeerd huwelijk

“Ik woonde met tien meisjes die enorm veel fun hadden en een hedonistisch leven leidden. Ze aten in restaurants, dronken en gingen uit. Door hen zag ik dat het ook anders kan. Daarom pleit ik voor vergroting van de actieradius van migranten. Als je werkt of studeert, kom je in aanraking met mensen die het anders doen dan jij, waardoor je aan het denken wordt gezet. Je kunt mensen niet dwingen om het goede te doen, maar je kunt ze wel inspireren.”

Naema kreeg een baantje bij de rechtswinkel, verdiende haar eigen geld en werd steeds onafhankelijker. Maar op een dag toonde haar vader een foto van een huwelijkskandidaat. “Zoals veel hoogopgeleide Pakistaanse meisjes in Nederland, wilde ik aan het begin van mijn studie nog graag een gearrangeerd huwelijk”, vertelt ze. “Ik was geprogrammeerd. Maar na een paar jaar Leiden dacht ik er anders over. Ik wilde

verliefd worden, risico's nemen. Mijn ouders verloofden me echter achter mijn rug om. Ik móest een keuze maken. Een jaar lang werd ik heen en weer geslingerd tussen gehoor geven aan de traditie of nee zeggen tegen mijn vader."

Haar uiteindelijke 'nee' betekende een definitieve keuze voor zichzelf. "Mijn huisgenoten hebben daar destijds een grote rol in gespeeld", zegt Naema. "Ze graptten over mijn verloving, zeiden geen zin te hebben in mijn zelfmedelijden of vonden me ronduit irritant. Ja, je kunt zeggen dat ze zich niet verplaatsten in mijn situatie, maar ik was er blij mee. Hadden ze het maar eerder gedaan, nu heb ik een heel jaar verspild. Ik heb een hekel aan het Nederlandse cultuurrelativisme. Als jij als kind hebt geleerd om te onderhandelen met je ouders en om overal vraagtekens bij te zetten, moet je dat uiten. Nederlanders zijn daar te huiverig in. Moslims zijn geen zielige schepsels die bescherming nodig hebben om hun cultuur te blijven uitdragen. Dat leidt alleen maar tot slachtofferschap."

Vrijheid

Ze heeft gemengde gevoelens over de toekomst van de multiculturele samenleving. "Ik maak me zorgen, maar ben ook positief. Ik geloof in de kracht van mensen. Als je nu op straat kijkt, zie je weliswaar een hele generatie hoofddoekdragende moslima's, maar ze leven al een stuk bewuster dan hun moeders. Ze zijn hoger opgeleid, eisen hun plek in de publieke ruimte op en hebben veel meer macht. Wie in deze maatschappij een hoofddoek draagt, wéét dat ze reacties oproept. Sommige moslima's zullen beweren puur religieuze drijfveren te hebben, maar ik denk dat er ook veel van twee walletjes eten. Van het thuisfront krijgen ze meer vrijheid omdat ze voldoen aan de verwachtingen en tegelijkertijd vallen ze extra op. Zoiets geeft je een speciale positie en daar kun je mee spelen. Nu is de vraag: wat gaan deze meisjes daarmee doen? Ik hoop dat ze op een dag beoordeeld willen worden op hun merites, op het feit

dat ze jurist, schrijver of architect zijn in plaats van moslima." Zelf heeft ze het niet zo op rituelen en uiterlijke symbolen. "Het stoort me dat het geloof hier is gekaapt door een aantal mensen die denken te weten wat 'de islam' is en dicteren hoe vaak je moet bidden. Islam draait vooral om elkaar in de gaten houden. Drink jij? Vast je niet? Lees je de koran niet meer? Dat is het niveau en daarmee komen we niet verder. Ik vind dat alle religieuze subsidies moeten worden afgeschaft. Want wie maken aanspraak op de geldpot? Degenen die het niet redden zonder hulp, mensen die zich uitsluitend profileren langs de lijnen van religie. Zo houd je een ondermaats debat tussen politici en behoudende moslims die hooguit een paar procenten van de bevolking vertegenwoordigen."

Wat volgens Naema ook zou moeten veranderen, is de houding van veel jongere migranten. "Vaak stralen ze iets uit van: jullie erkennen ons niet. Waar die verongelijkheid vandaan komt? Misschien zijn hun ouders niet gewaardeerd. Mijn ouders zijn opgeleid, maar werden hier behandeld als analfabete allochtonen. Mijn moeder woonde in Pakistan in de stad, jogde en droeg hippe sixties-kleding. Toch zei haar lerares Nederlands: 'Ik neem je mee naar de supermarkt, dan kun je zien hoe dat werkt.' We werden op één grote hoop gegooid met andere allochtonen en daardoor werd ook ik verongelijkt. Nu denk ik dat die boosheid iets verdoezelt, namelijk een lege identiteit. En ik zou willen zeggen: hou daar nou eens mee op. Als allochtoon begin je nu eenmaal vaak met een achterstand. Maar richt je op je kwaliteiten, niet op je achtergrond. Je bent pas bijzonder als je iets bijdraagt."

Macht en erotiek

Zelf manifesteert ze zich steeds meer als schrijfster. "Mijn eerste boek ging nog over mijn moslim-zijn. Dat had ik nodig om dingen over mezelf te ontdekken. Inmiddels ben ik dat etiket ontstegen. Ooit vond ik het fijn dat me precies werd

1 Ik vind het belangrijk dat we over integratie praten. Maar soms denk ik: Nederlanders praten zo veel omdat ze geen beslissingen durven te nemen.

2 Regelmatig verhuizen, houdt je blik fris. Nu ik in Frankrijk woon, mis ik Nederland. Mijn vrienden, het praatje met de bakker, de mogelijkheid om het nieuws te volgen. Tegelijkertijd geniet ik. Iets als een nieuwe taal spreken, geeft je persoonlijkheid een extra dimensie.

3 Nederlanders mogen hun land best wat meer liefhebben. De vrijheid is hier geweldig. Laatst zag ik een foto van een kale Beatrix - dat kán hier gewoon. Op zoiets moet je trots zijn.

4 In Frankrijk gaan vrouwen naar de kapper om uitsluitend hun haar te laten föhnen. Je ziet er bejaarde dames met sensueel en superlang haar. Geweldig vind ik dat. Je mag daar ongegeneerd vrouw zijn.

5 Vroeg of laat breekt iedereen los van zijn achtergrond. Voor moslims zijn de consequenties misschien groter, maar de opbrengst is dat ook. Je afsluiten voor nieuwe invloeden, is het domste dat je kunt doen.

Joie de vivre

Woordenschat

'Een moslima ontsluit' verscheen bij uitgeverij Houtekiet, 'Kostbaar bezit' bij Prometheus.

Statement

Roken betekent vrijheid voor mij, het is: de regels breken en toegeven aan verlangen. Op de universiteit van Lahore roken veel vrouwen en dan niet omdat ze verslaafd zijn, maar omdat ze een statement willen maken. Je ziet het aan hoe ze hun sigaret vasthouden. Precies zoals de eerste westerse vrouwen dat deden op foto's uit de jaren twintig.

Vrije kunst

Anarkali was de minnares van Moghulkeizer Jehangir. Dat ze hier staat afgebeeld in volle, erotische glorie, is voor mij een bewijs dat cultuur en schoonheid de strenge islamregels kunnen overleven. Dat is belangrijk. Religie mag niet bepalen wat kunst is.

verteld hoe het hoorde, nu ben ik allergisch voor regels en conventies. Ik vind het juist lekker dat ik constant moet nadenken. Het mooie van literatuur is dat ik daarin mijn eigen wereld kan scheppen."

Onlangs verscheen haar tweede boek, de roman 'Kostbaar bezit'. Hierin wordt verhaald over drie vrouwen met een moslimachtergrond en hun seksualiteit. De twaalfjarige Nargis wordt ontmaagd door haar oom en ontdekt vervolgens haar macht als verleidster. Shukria verliest haar maagdelijkheid voor het huwelijk, maar weet dit geraffineerd te verbergen tijdens haar bruidsnacht. En de pasgetrouwde Sadia blijkt in bed net zo devoot te zijn als in haar geloof. "Ik ben gefascineerd door macht", zegt Naema. "En door seksualiteit, omdat het nooit mocht. Die twee hebben parallellen en het leek me interessant om die te onderzoeken, door de ogen van Pakistaanse vrouwen met een moderne levensinstelling. Ik wilde het hebben over confronterende thema's die ik weinig tegenkwam in de Pakistaanse en Nederlandse literatuur. Natuurlijk

heb ik tijdens het schrijven wel eens gedacht: kan ik dit wel zeggen? Maar ik vind dat je in literatuur alle onderwerpen moet kunnen aansnijden. Wat mijn gemeenschap er van vindt? Ik heb geen gemeenschap. Uiteindelijk moet je in het leven voor jezelf kiezen."

In haar eerste boek schreef ze nog: "Migratie is wreed. Het maakt dat je voor altijd nergens bij hoort. Migratie is ook mooi. Het verbreedt je horizon en geeft je volop de gelegenheid je paradijs op aarde zelf in te richten." Inmiddels neigt Naema vooral naar die laatste invulling van het woord. "Zwemmen, met jongens omgaan, boeken lezen: het mocht niet. Ik heb alles moeten bevechten en geniet daardoor extra. Iets als lezen, geeft me een euforisch gevoel. Onlangs heb ik de cd van de musical Hair gekocht. In mijn favoriete liedje wordt gezongen: 'Ik heb geen huis, ik heb geen cultuur, maar ik heb wel mijn glimlach en mijn kloppende hart.' Dat past bij mij. Ik heb alle opgelegde identiteiten losgelaten en mezelf gevonden. En dat is een heel vrij gevoel." □

'Zwemmen, met jongens omgaan, boeken lezen: het mocht niet. Iets heel gewoon als lezen, geeft me daarom nu een euforisch gevoel.'

Naema Tahir

Statement

Vrije kunst

